

पंचायतीसंबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर
विस्तारित करणे) अधिनियम, १९९६ च्या
अंमलबजावणीसाठी ग्राम विकास विभागांतर्गत
“नोडल अधिकारी” घोषित करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: पेसाअ-२०२१/प्र.क्र.७२/पं.रा-२
बांधकाम भवन, २५, मर्झबान पथ
फोर्ट, मुंबई-४०० ००१
तारीख: ६ सप्टेंबर, २०२१.

प्रस्तावना :-

पंचायतीसंबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारित करणे) अधिनियम, १९९६ च्या अंमलबजावणीसाठी ग्राम विकास विभागांतर्गत राज्यस्तरीय पेसा कक्ष स्थापन करण्यात आलेला आहे. राज्यामध्ये अनुसूचित क्षेत्र १३ जिल्हे आणि ५९ तालुक्यांमध्ये व्यापलेले आहे. मा. राष्ट्रपती महोदय व मा. राज्यपाल महोदय यांच्या संविधानिक जबाबदा-या पार पाडण्यासाठी संबंधित कार्यालयांकडून अनुसूचित क्षेत्राबाबत सातत्याने पाठपुरावा केला जात आहे.

मा. राष्ट्रपती महोदय व मा. राज्यपाल महोदय यांना अनुसूचित क्षेत्राबाबत संविधानिक जबाबदा-या पार पाडण्यासाठी अंमलबजावणी यंत्रणांकडून जलदगतीने प्रतिसाद मिळणे गरजेचे आहे. मात्र अनुसूचित क्षेत्राबाबत अद्याप जिल्हा व तालुका स्तरावर स्थायी यंत्रणा निर्माण झालेली नाही. ही बाब लक्षात घेता अनुसूचित क्षेत्राबाबत जलदगती प्रतिसाद यंत्रणा सक्षम करण्याच्या दृष्टीने विभाग व जिल्हा स्तरावर पेसा नोडल अधिकारी घोषित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय:-

पंचायतीसंबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारित करणे) अधिनियम, १९९६ या कायद्याची अंमलबजावणी अनुसूचित क्षेत्रामध्ये प्रभावीपणे होण्याच्या दृष्टीने ग्राम विकास विभागांतर्गत सर्व विभागीय आयुक्त कार्यालयातील उपायुक्त (विकास) व १३ अनुसूचित क्षेत्रातील जिल्हा परिषदांचे उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (पं) यांना नोडल अधिकारी (पेसा) म्हणून घोषित करणेत येत आहे.

उपायुक्त (विकास) यांचे कार्य, कर्तव्य व जबाबदा-या :

१. विभागातील अनुसूचित क्षेत्रामध्ये पंचायतीसंबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारित करणे) अधिनियम, १९९६ या कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी करणे.
२. अनुसूचित क्षेत्राबाबत मा. राज्यपाल कार्यालय, केंद्र व राज्य शासन यांनी निर्गमित केलेले अध्यादेश, नियम, शासन निर्णयांनुसार कार्यवाही करणे.
३. पेसा ५ % अबंध निधी योजनेच्या प्रगतीचा मासिक आढावा घेणे.
४. अनुसूचित क्षेत्रातील पेसा गाव निर्मितीचा नियमित स्वरूपात आढावा घेणे.
५. अनुसूचित क्षेत्रातील विविध प्रश्नांची सोडवणूक होण्याच्या दृष्टीने जिल्हा परिषदांना मार्गदर्शन करणे.
६. अनुसूचित क्षेत्राबाबत शासन व जिल्हा परिषदांमधील दुवा म्हणून कामकाज पाहणे.
७. राज्य पेसा कक्षाच्या समन्वयाने अनुसूचित क्षेत्राबाबतचे कामकाज करणे.

उपमुख्य कार्यकारी अधिकारी (ग्रामपंचायत), जिल्हा परिषद यांचे कार्य, कर्तव्य व जबाबदा-या :

१. जिल्ह्यातील अनुसूचित क्षेत्रामध्ये पंचायतीसंबंधीचे उपबंध (अनुसूचित क्षेत्रावर विस्तारित करणे) अधिनियम, १९९६ या कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी करणे.
२. अनुसूचित क्षेत्राबाबत मा. राज्यपाल कार्यालय, केंद्र व राज्य शासन यांनी निर्गमित केलेले अध्यादेश, नियम, शासन निर्णयांनुसार कार्यवाही करणे.
३. पेसा ५ % अबंध निधी योजनेच्या प्रगतीचा मासिक आढावा घेणे.
४. अनुसूचित क्षेत्रातील पेसा गाव निर्मितीचा नियमित स्वरूपात आढावा घेणे.
५. अनुसूचित क्षेत्रातील विविध प्रश्नांची सोडवणूक होण्याच्या दृष्टीने पंचायत समित्या व ग्रामपंचायतींना मार्गदर्शन करणे.
६. अनुसूचित क्षेत्राबाबत शासन, विभागीय आयुक्त कार्यालय व राज्य पेसा कक्षामार्फत निर्गमित सूचना व आदेशानुसार कामकाज करणे.

७. अनुसूचित क्षेत्राबाबत शासनाच्या जिल्हास्तरीय विविध विभागांशी/कार्यालयांशी समन्वय साधून कामकाज करणे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०९०६१२०३१४१८२० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

मंगेश वसंत मोहिते
सहसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. राज्यपालांचे प्रधान सचिव,
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
३. मा.मंत्री (ग्राम विकास) यांचे खाजगी सचिव,
४. मा.राज्यमंत्री, (ग्राम विकास) यांचे खाजगी सचिव,
५. मा. विरोधी पक्षनेते, विधान सभा
६. मा. विरोधी पक्षनेते, विधान परिषद
७. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन,
८. मा.प्रधान सचिव (आदिवासी विकास), मंत्रालय, मुंबई
९. मा.सचिव (वने), मंत्रालय, मुंबई
१०. विभागीय आयुक्त कार्यालय (सर्व)
११. संचालक, राज्य (पेसा), राज्य पेसा कक्ष, पुणे
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, पुणे, ठाणे, पालघर, अहमदनगर, नाशिक, धुळे, नंदूरबार, जळगाव, नांदेड, यवतमाळ, अमरावती, चंद्रपूर व गडचिरोली.